

מכתב קנוס מתקופת המעבר הראשונה

הסדר משלוח דואר בחינם נתקל לעיתים בחוסר ידע של הפקידים

ימים ספורים לאחר כיבוש ירושלים על ידי כוחות הצבא הבריטי נוצרה ההזדמנות לתושבי העיר לשוב ולשלוח מכתבים לקרוביהם באירופה. שלטונות הצבא הבריטי אפשרו לאזרחים להשתמש בשירותי הדואר הצבאי ולשלוח מכתבים בחינם עד להתארגנות מערכות הדואר האזרחיות. מעטפה השמורה באוסף אלכסנדר מעידה כי המידע אודות ההסדר הנדיב לא פורסם כהלכה בקרב שירותי הדואר באירופה, דבר שגרר הטלת קנסות מבלי להתחשב במצב המיוחד ששרר בארץ ישראל.

כיבוש דרום ארץ ישראל

בסוף חודש אוקטובר 1917 כבשו כוחות הצבא הבריטי את העיר באר שבע ופרצו בכך את קו ההגנה שהתווה הצבא העות'מאני בדרום הארץ.

במהלך חודש נובמבר התקדמו הבריטים במהירות תוך שהם הודפים את התורכים מחלקה הדרומי של ארץ ישראל, בתחילת חודש דצמבר הם נכנסו ללא קרב אל העיר ירושלים, ובתחילת 1918 הם ייצבו קו הגנה שהשתרע לאורך נהר הירקון ונחל ייטב מחוף הים התיכון ועד נהר הירדן. שני הנחלים נקראו בערבית בשם "עוג'ה", ולכן כונה הקו בשם "קו שתי העוג'ות".

קו שתי העוג'ות נותר ללא שינוי עד חודש ספטמבר 1918, עת פתחו הבריטים במתקפה, כבשו את צפון ארץ ישראל, והכריעו את האימפריה העות'מאנית.

שירותי דואר לשימוש האזרחים

תוך כדי התקדמות הצבא הבריטי נכבשו היישובים האזרחיים, היהודיים והערביים, שלאורך הדרך. הצבא נדרש לטפל באוכלוסייה האזרחית ולספק את צורכי התושבים במגוון תחומים, כולל שירותי דואר.

נקבע כי משרדי הדואר הצבאי הבריטי ישרתו את האזרחים באותם תנאים שסופקו לחיילים הבריטים, ולמעשה יאפשרו להם לשלוח מכתבים רגילים ללא תשלום.

הסדר זה, שהחל לפעול במהלך חודש נובמבר 1917, נותר בתוקף עד 10 בפברואר 1918, מועד בו הוכנסו לשימוש בולים מיוחדים שהודפסו לשימוש האוכלוסייה האזרחית בארץ ישראל.

תקופה זו מכונה בלשון חוקרי תולדות הדואר של ארץ ישראל בשם "**תקופת המעבר הראשונה**". מונח זה מתייחס לפרק הזמן שבין תום פעילותו של הדואר העות'מאני בארץ ישראל ועד תחילת פעילותו של דואר השלטון הצבאי הבריטי, מאז מחצית חודש נובמבר 1917 ועד 9 בפברואר 1918.

המעטפה שנשלחה מירושלים

באוסף אלכסנדר שמורים פריטים רבים המתעדים תקופה זו.

אחת המעטפות נשלחה על ידי אירופאי תושב יפו אשר שהה באותה עת בירושלים.

המעטפה שנשלחה מירושלים

המעטפה נמסרה ב-26 בדצמבר 1917, ללא צורך בבול, למשרד הדואר הצבאי הבריטי שנפתח בירושלים ב-15 בדצמבר 1917. המכתב הוחתם בחותמת של משרד הדואר (ARMY POST OFFICE SZ 44).

כמקובל בזמן מלחמה נבדק תוכן המעטפה על ידי הצנזורה הצבאית והוטבעה עליה חותמת המעידה כי היא אושרה למשלוח.

המעטפה שנשלחה מירושלים

תנאי המלחמה הקשו מאוד על שינוע המכתב מארץ ישראל לאירופה, והמסע נמשך זמן רב. ככל הנראה הועברה המעטפה דרך מצרים והוטענה על ספינה שהפליגה לאחד הנמלים של דרום צרפת. בצרפת נפתחה המעטפה ונבדקה על ידי הצנזורה הצבאית של הצבא הצרפתי. בתום הבדיקה נסגרה המעטפה על ידי מדבקה של הצנזורה הצרפתית.

והוטבעה עליה חותמת אובלית שאישרה את העברתה לכתובתו של המכותב בשווייץ.

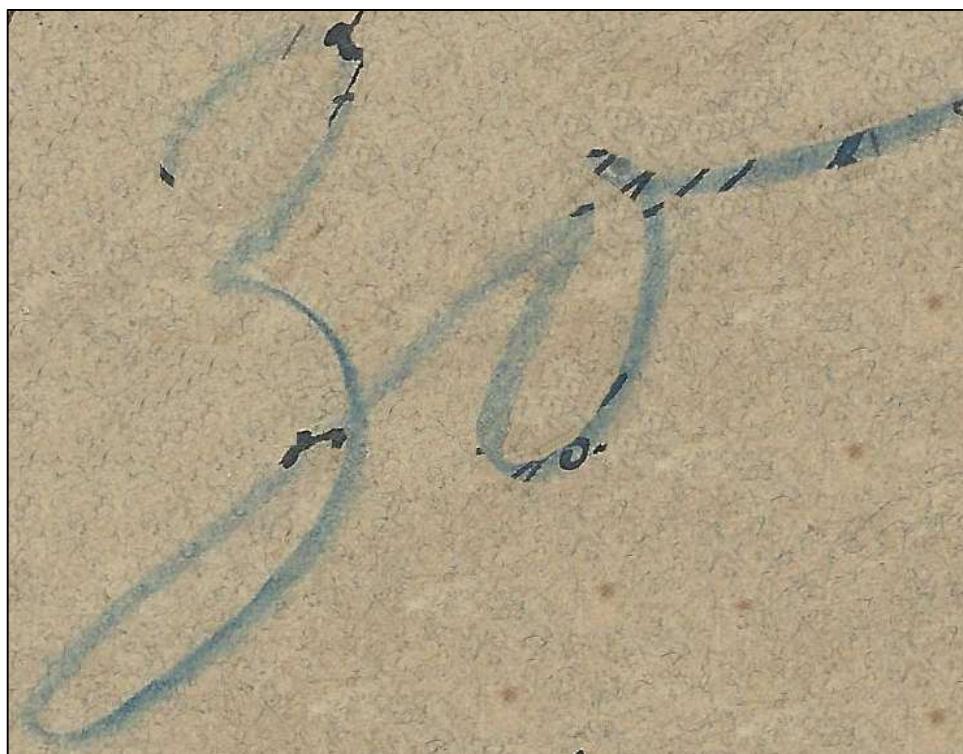

הטיפול של הדואר השווייצרי

כשהגיע המכתב אל הכפר לזאן (Leysin) שבמערב שווייץ, הבחין פקיד הדואר המקומי כי לא מודבק בול על המעטפה.

הוא לא היה מודע לקיומו של ההסדר המיוחד שהונהג בארץ ישראל על ידי הצבא הבריטי, והתייחס את המכתב כאל מכתב אזרחי רגיל אשר נשלח ללא תשלום.

הפקיד חישב את התעריף הרגיל למשלוח מכתב מארץ ישראל לשווייץ, וקבע כי המכותב ידרש לשלם סכום של 30 סנטים, כפול ממחיר המשלוח. הוא ציין את הסכום הנדרש בצבע כחול במרכז המעטפה.

הטיפול של הדואר השווייצרי

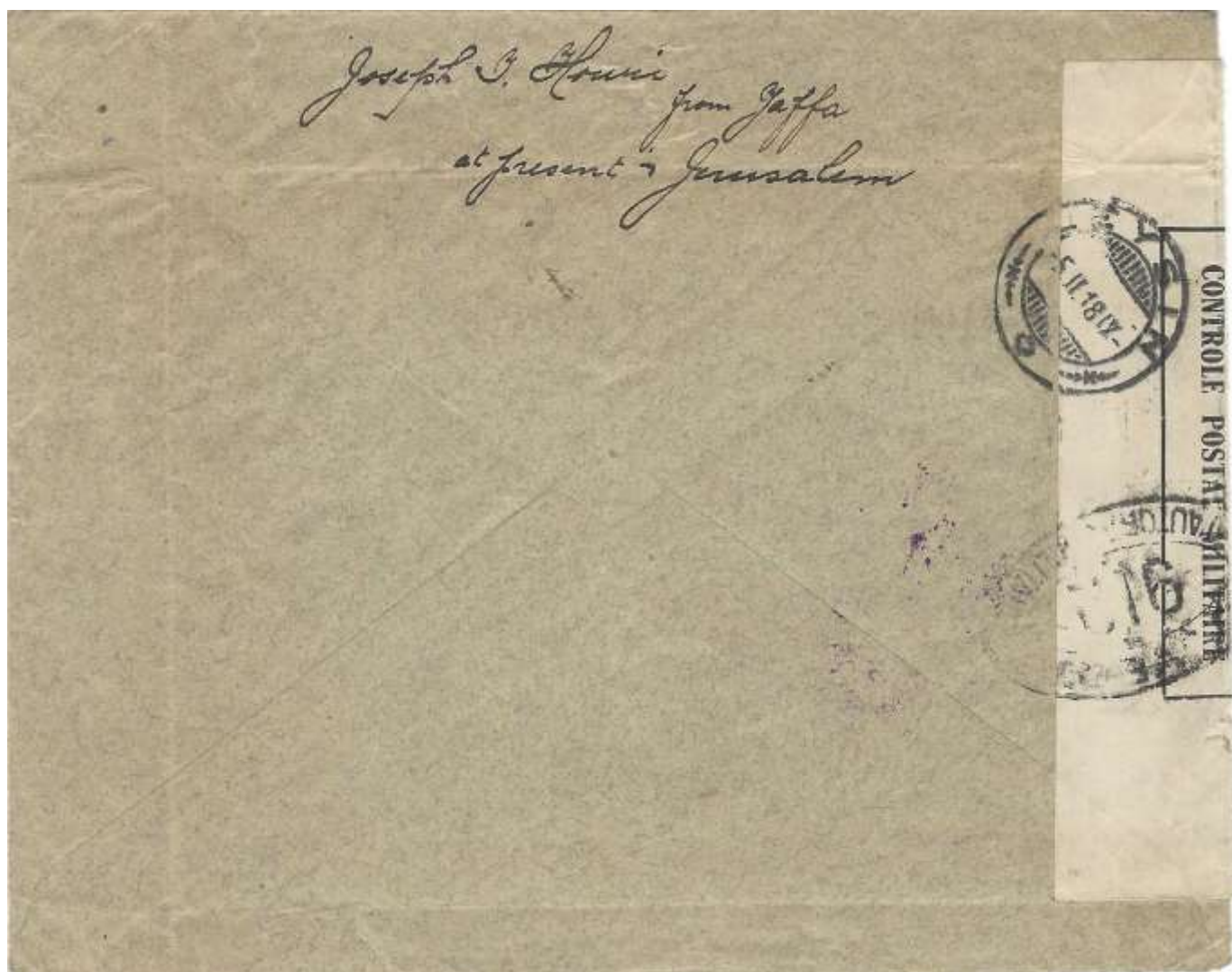
בנוסף, הדביק הפקיד על המעטפה בול "דמי דואר" שווייצרי בערך נקוב של 30 סנטים, והחתיים אותו בחותמת הדואר של לזאן ב-5 בפברואר 1918.

הטיפול של הדואר השווייצרי

וכך, חודש ועשרה ימים לאחר שנשלח מירושלים, עבר שתי ביקורות של הצנזורה הצבאית, וספג קנס מידי פקיד קפדן ולא מעודכן, הגיע המכתב סוף סוף לידי המכותב בכפר השווייצרי.

בצידה האחורי של המעטפה הוטבעה פעם נוספת חותמת הדואר של הכפר לזאן.

הטיפול של הדואר השווייצרי

מכתבים שנשלחו מארץ ישראל בתקופת המעבר הראשונה הם יקרי מציאות, ורק מכתבים בודדים נקנסו במדינות היעד.

המעטפה השמורה באוסף אלכסנדר היא אחת מארבעה פריטים בולאים בלבד אשר ידוע כי נקנסו בטעות, למרות שנשלחו מארץ ישראל על פי הנהלים בתקופת המעבר הראשונה.

